

Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim 2016

TEB – Boğaziçi Üniversitesi

Önsöz

Bu raporda bu yıl dördüncüsü düzenlenen Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim (FOE) anketinin sonuçları detaylı bir şekilde sunulmuştur. Raporda 2016 FOE Endeks değerlerinin yanı sıra tüketicilerin genel finansal tutum ve davranışlarına ilişkin bir takım bulgulara da yer verilmiştir. Türk Ekonomi Bankası katkıları ile Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Yard. Doç. Dr. Hüseyin Sami Karaca tarafından yürütülen çalışmada kullanılan veriler Türkiye genelinde 18 yaş üstü 1526 katılımcı ile 2016 Mayıs – Temmuz ayları arasında gerçekleştirilen yüz yüze anketler aracılığıyla toplanmıştır.

2016 yılı verilerine göre tüketicilerin Finansal Okuryazarlık Endeksi 60,1 olarak hesaplanmıştır. Bu rakam 2015 yılına ait Finansal Okuryazarlık Endeks değeri olan 60,0 ile paralellik göstermektedir. Finansal okuryazarlık seviyesinin demografik özelliklere göre kırılımına bakıldığında finansal okuryazarlık açısından avantajlı grubun genellikle erkek, 25-44 yaş grubu, yüksek derecede eğitim, gelir ve sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla ücretli/serbest nitelikli uzmanlar, işyeri sahipleri, yönetici olmayan memur/teknik eleman/uzman, ve yöneticilerden oluştuğu görülmektedir. Buna karşın finansal okuryazarlık bakımından dezavantajlı grubun ise genellikle kadın, göreceli olarak düşük eğitim, gelir ve sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla işsizler, ev hanımları, ve öğrencilerden oluştuğu gözlemlenmektedir.

2016 verilerine göre ülkemizin Finansal Erişim Endeksi 38,2 olarak hesaplanmıştır. 2015 Finansal Erişim Endeks değeri olan 33,7 rakamı göz önüne alındığında son bir yıl içerisinde finansal hizmetlerin tüketiciler tarafından kullanılma oranlarında ciddi bir artış olduğunu söylemek mümkündür. Finansal erişim seviyelerinin demografik değişkenlere göre dağılımı incelendiğinde yüksek finansal erişime sahip grubun genellikle erkek, 25-44 yaş grubu, şehirde yaşayan, yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla çalışan emekliler, yönetici olmayan memur/teknik eleman/uzmanlar, işyeri sahipleri, ve yöneticilerden oluştuğu görülmektedir. Diğer yandan düşük finansal erişime sahip grubun ise genellikle kadın, kasabada yaşayan, göreceli olarak düşük sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla işsizler, ev hanımları ve öğrencilerden oluştuğu gözlemlenmektedir.

Finansal Tutum ve Davranışlara Genel Bakış

2016 FOE anketinden elde edilen verilere göre, katılımcıların yalnızca %37'si şu anki kişisel finansal durumlarından memnun olduğunu belirtirken, aylık olağan giderlerini karşılamada zorluk çekenlerin oranının %42 olduğu görülmektedir. Öte yandan, görüşmecilerin %55'lik bir kısmı gelecek 12 ayda ülkemizin ekonomik durumuna yönelik olumsuz beklentilere sahip iken, bu oranın katılımcıların kendi hanelerinin maddi durumuna yönelik yöneltilen soruda %34 seviyelerine düştüğü gözlemlenmektedir.

Çalışmada kullanılan örneklemin %18'i hanehalkına ait bir bütçelerinin olmadığını söylerken, çocuğu olan katılımcıların %31'i (tüm örneklemin %20'si) çocuklarına finansal konularda (tasarruf yapma, para harcama alışkanlıkları vb.) aile içi herhangi bir eğitim vermediklerini belirtmektedirler. Katılımcıların Türkiye genelinden olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu bulgular finansal okuryazarlık konusunda önümüzde ülke olarak kat edilmesi gereken yollarımızın olduğuna işaret etmektedir.

Çalışma neticesinde elde edilen bir diğer ilgi çekici istatistik ise bireysel veya bir başkası ile ortak bir hesabı olanların oranının %72 seviyesinde kalması ve dolayısıyla bankalaştırılmamış nüfus oranının %28 seviyesinde seyrediyor olmasıdır. Herhangi bir banka hesabı sahibi olunmamasına katılımcılar tarafından sebep olarak gösterilen nedenler arasında en üst sıralarda “yeterince finansal kaynağa sahip olamama” (%51) ve “bankalara güvenmeme” (%30) yer almaktadır. Bu sonuçlar finansal erişim konusunda sektörde rekabet eden tüm kurum ve kuruluşlara yön göstermesi açısından değer taşımaktadır.

Tüketicilerin şu anki tasarruf alışkanlıkları üzerine yöneltilen sorular neticesinde örneklemin %52'sinin hiçbir şekilde tasarruf yapamadığı görülmektedir. Diğer yandan, ayın başında belli bir miktar tasarruf için ayırdığını dile getirenlerin (proaktif tasarruf) oranı %18 iken ayın sonunda harcamalardan arta kalan parayı tasarruf için ayırdığını söyleyenlerin (reaktif tasarruf) oranı %17 seviyesindedir.

Birikim yaptığını belirten katılımcıların hangi amaçla para biriktirdiği sorusuna cevap olarak en çok belirtilen 5 sebep şöyle sıralanabilir: Acil durumlar için (%47), çocukların eğitimi için (%35), sağlık harcamaları için (%34), ev almak için (%17) ve tatil için (%14). Hangi yöntemlerle birikim yapıldığı sorusuna cevap olarak ise en çok tercih edilen 5 tasarruf yolunu şöyle sıralamak mümkündür: Nakit olarak TL (%51), vadesiz TL banka hesabı (%30), altın (%17), kumbarada para biriktirmek (%16), ve vadeli TL banka hesabı (%15).

Finansal Okuryazarlık

Bu çalışmada, finansal okuryazarlık kavramı bütçeleme ve para yönetimi, kısa ve uzun vadeli finansal planlar ve finansal ürün seçimi gibi çeşitli yönleriyle ele alınıp tüketicilerin finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışlarına yönelik bir takım analizler yapılmıştır. Uzman bir panel tarafından geliştirilmiş olan Finansal Okuryazarlık ve Erişim anketine 2016 yılında Türkiye genelinde katılan toplam 1526 tüketicinin her biri için Finansal Okuryazarlık Skoru hesaplanmış ve ülkemizin Finansal Okuryazarlık Endeksi (ortalama finansal okuryazarlık skoru) 60,1 olarak belirlenmiştir. Bu rakam 2015 yılına ait Finansal Okuryazarlık Endeksi değeri olan 60,0 ile paralellik göstermektedir.

Tablo 1 Finansal Okuryazarlık Endeksi

Yıl	Katılımcı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Endeksi Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
2013	1230	59,9	61,0	11,0	100,0
2014	1638	59,4	59,0	17,0	94,0
2015	1507	60,0	61,0	11,0	100,0
2016	1526	60,1	61,0	17,0	94,0

Tüketicilerin Finansal Okuryazarlık Skoru hesaplanırken her bir tüketicinin Finansal Bilgi Skoru, Finansal Tutum/Tavır Skoru ve Finansal Davranış Skorunun toplamı kullanılmıştır. Finansal Bilgi Skoru bir kişinin bölme, paranın zaman değeri, ödenen faiz, basit faiz, bileşik faiz, risk ve getiri, enflasyon ve çeşitlendirme gibi temel finansal kavramlar hakkında ne kadar bilgi sahibi olduğunu ölçmek için tasarlanmıştır. 2016 yılı verilerine göre ülkemizin Finansal Bilgi Skoru 20,6 olarak hesaplanmıştır. Finansal Tutum/Tavır Skoru tüketicilerin kısa vadedeki istekleri ile uzun vadeli finansal planlarına ilişkin tavır ve tutumlarını ölçümlenmektedir. 2015 yılında 15,0 olarak hesaplanan Finansal Tutum/Tavır Skoru, 2016 yılında yapılan Finansal Okuryazarlık ve Erişim anketinden elde edilen verilerin incelenmesi neticesinde 14,6 olarak belirlenmiştir. Finansal Davranış Skoru, satın almadan önce düşünme, faturaları zamanında ödeme ve bütçeleme, ve hedeflere ve ihtiyaçlara ulaşabilmek için tasarruf ve harcama gibi sergilenen olumlu davranışlar hakkında bilgi edinmeyi amaçlamaktadır. 2016 yılı için hesaplanan Finansal Davranış Skoru 25,1'dir. Bu skorun 2015 yılı için hesaplanan değerinin 24,0 olduğu göz önünde bulundurulduğunda son bir sene içerisinde ülkemizdeki tüketicilerin Finansal Davranış Skorunda yukarı yönlü bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo 2 Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları

Yıl	Finansal Bilgi Skoru			Finansal Tutum Skoru			Finansal Davranış Skoru		
	Ort.	Med.	Std. Sap.	Ort.	Med.	Std. Sap.	Ort.	Med.	Std. Sap.
2013	22,8	23,0	8,6	15,5	15,0	4,4	21,6	23,0	9,4
2014	19,9	23,0	9,1	14,1	14,0	4,0	25,4	27,0	8,1
2015	21,2	23,0	7,7	15,0	15,0	4,2	24,0	23,0	8,9
2016	20,6	23,0	8,6	14,6	15,0	3,8	25,1	27,0	8,8

Finansal Okuryazarlık Göstergeleri ve Demografik Dağılım

Bu bölümde finansal okuryazarlık değerleri çeşitli demografik ölçütlerle gruplandırılarak nüfusun alt gruplarının finansal davranışlarının daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Cinsiyet, medeni hal, yaşanılan çevre, yaş, eğitim, gelir ve sosyo-ekonomik grup gibi demografik özelliklerle finansal okuryazarlık endeksi arasındaki ilişkilerin kısa bir değerlendirmesi sunulmuştur.

Tablo 3 Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Cinsiyet

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Endeksi Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
Erkek	760	61,7	62	24	92
Kadın	766	58,5	59	17	94

Finansal okuryazarlık endeksinin cinsiyete göre kırılımına (Erkek: 61,7 ve Kadın: 58,5) bakıldığında kadınların finansal okuryazarlık seviyesinin erkeklere nazaran düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bu rakamlar 2015 verileri ile paralellik göstermekle beraber, 2013 yılında açıklanan değerler (Erkek: 63,1 ve Kadın: 56,9) ile 2014 yılında açıklanan değerler (Erkek: 61,8 ve Kadın: 56,9) göz önüne alındığında,

kadınlar ve erkekler arasındaki finansal okuryazarlık seviyesindeki farkın giderek kapandığı görülmektedir.

Tablo 4 Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Medeni Hal

Medeni Hal	Katılımcı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
Evli	907	59,9	61	17	94
Bekar	619	60,5	61	27	94

Medeni hal sorusuna verilen cevaplar iki grup arasında anlamlı bir fark ortaya çıkarmamıştır. Bu sonuç geçen sene açıklanan endeks değerleri ile paralellik göstermektedir. Hatırlatmak gerekirse, 2015 verilerine göre evlilerin finansal okuryazarlık endeksi 60,4 iken bekarlarınki 59,3 olarak hesaplanmıştı.

Tablo 5 Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Yaşanılan Çevre

Yaşanılan Çevre	Katılımcı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
Köy, mezra veya kırsal alan (Nüfusu 3000'den az)	419	60,0	61	17	94
Küçük kasaba (Nüfusu 3000 ila 15000 arası)	44	63,9	67	32	86
Kasaba (Nüfusu 15 000 ila 100 000 arası)	150	61,0	63	30	92
Şehir (Nüfusu 100 000 ila 1 000 000 arası)	146	60,3	62	24	88
Büyük şehir (Nüfusu 1 000 000 dan daha fazla)	767	59,7	61	17	94

Yaşanılan çevrenin nüfusu ile bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri arasında net bir ilişki gözlenmemekle beraber, finansal okuryazarlık açısından büyük şehir ve kırsal alan arasında anlamlı bir farkın oluşmamış olması umut verici bir bulgu olarak yorumlanabilir.

Tablo 6 Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Yaş

Yaş Aralığı	Katılımcı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
18-24	256	58,4	58	32	83
25-34	365	62,2	62	26	94
35-44	308	62,3	62	24	94
45-54	251	59,5	59	27	92
55-64	179	58,5	58	26	88
65+	167	57,0	56	17	92

Finansal okuryazarlık ile yaş arasında ters-U benzeri bir bağlantı olduğu gözlemlenmekte ve bu ilişkide 25-44 yaş grubunun diğer gruplara oranla daha yüksek finansal okuryazarlık değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 7 Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Eğitim

Eğitim Seviyesi	Katılımcı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
İlkokul terk	268	58,0	59	26	88
İlkokul mezunu	477	58,4	59	17	94
Ortaokul mezunu	284	60,2	61	24	92
Lise (Normal) mezunu	239	62,7	64	27	92
Lise (Meslek) mezunu	92	62,5	64	36	94
Yüksek Okul (2 yıllık) mezunu	36	60,1	59	36	91
Açık öğretim (Üniversite) mezunu	14	60,5	60	42	77
Üniversite (normal) mezunu	99	64,3	64	32	92
Lisansüstü	17	67,5	64	45	94

Tüketicilerin eğitim durumu ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde eğitimin yükselmesi ile finansal okuryazarlık seviyesinin de genel olarak yükseldiği gözlemlenmektedir. Bu durum 2015 değerleri ile paralellik göstermekle beraber eğitim düzeyine bağlı oluşan finansal okuryazarlık seviyelerindeki farkın (2014 verilerine göre İlkokul terk: 51,7 ve Lisansüstü: 71,3; 2015 verilerine göre İlkokul terk: 55,9 ve Lisansüstü: 64,0) yıllar içinde büyük ölçüde kapandığını söylemek mümkündür.

Tablo 8 Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Hanehalkı Geliri

Hanehalkı Geliri	Katılımcı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
500 TL'den az	8	48,8	51	17	64
501-1.000 TL	71	57,4	61	30	82
1001-1.500 TL	467	58,0	59	17	92
1501-2.000 TL	433	59,1	59	26	92
2001-3.000 TL	273	62,8	62	32	94
3001-4.000 TL	121	65,3	67	27	88
4.000 TL üzeri	103	65,1	64	39	94

Tüketicilerin gelir gruplarına göre finansal okuryazarlık seviyelerini değerlendirdiğimiz zaman gelirin yükselmesine paralel olarak finansal okuryazarlığın da yükseldiği gözlemlenmektedir. 2015 yılında yapılan anket ile benzer bulgulara ulaşılmış olsa da, alt ve üst gelir grupları arasındaki finansal okuryazarlık seviyesindeki farkın geçen seneden günümüze bir nebze kapandığı görülmektedir (2015 verilerine göre 501-1.000 TL: 56,3 ve 4.000 TL üzeri: 64,9).

Tablo 9 Finansal Okuryazarlık Endeksi ve Sosyo-Ekonomik Grup

Sosyo-Ekonomik Grup	Katılımcı Sayısı	Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
A	51	64,3	62	36	94
B	121	64,1	64	32	92
C1	310	62,0	62	27	94
C2	431	59,0	59	24	92
DE	613	58,8	59	17	94

Finansal okuryazarlık endeksinin sosyo-ekonomik gruba göre kırılımına bakıldığında beklendiği üzere tüketicilerin sosyo-ekonomik seviyeleri ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında belirgin bir doğru orantı olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum 2015 sonuçları ile benzerlik göstermekle beraber, en alt ve en üst sosyo-ekonomik gruplar arasındaki finansal okuryazarlık seviyesindeki farkın zaman içinde büyük oranda kapandığı görülmektedir (2014 verilerine göre A Grubu: 68,2 ve DE Grubu: 55,5; 2015 verilerine göre A Grubu: 64,6 ve DE Grubu: 57,5).

Son olarak meslek grupları ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, en yüksek finansal okuryazarlığa sahip grupların ücretli ve serbest nitelikli uzmanlar (avukat, doktor, mimar, mühendis vs.), işyeri sahipleri, yönetici olmayan memur/teknik eleman/uzman, ve yöneticilerden oluştuğu görülürken, en düşük finansal okuryazarlığa sahip grupların ise işsizler, ev hanımları, ve öğrencilerden oluştuğu gözlemlenmektedir.

Finansal Erişim

Finansal erişimin ölçülmesi için tasarlanan Finansal Erişim Endeksi'nin oluşturulmasında finansal hizmetlerin tüketiciler tarafından kullanılma oranları baz alınmıştır. 2016 verilerine göre ülkemizin Finansal Erişim Endeksi (ortalama finansal erişim skoru) 38,2 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 2015 yılına ait veriler kullanılarak elde edilen Finansal Erişim Endeksi değeri olan 33,7'den oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak son bir yıl içerisinde finansal hizmetlerin tüketiciler tarafından kullanılma oranlarında artış olduğunu söylemek mümkündür. Finansal Erişim Endeksi'nin 100 puan üzerinden değerlendirildiği göz önüne alındığında ortalama endeks skorunun bu denli düşük çıkması bize sıradan tüketicilerin banka hesabı, kredi kartı vs. gibi temel ürünler dışında finansal ürün ve hizmetlerden yararlanmadığını göstermektedir.

Tablo 20 Finansal Erişim Endeksi

Yıl	Katılımcı Sayısı	Finansal Erişim Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
2013*	1230	31,5	33,0	0	100
2014	1638	39,2	40,0	0	100
2015	1507	33,7	40,0	0	98
2016	1526	38,2	48,0	0	100

*Endeksin bir önceki versiyonuna göre hesaplanmış değerler.

Finansal Erişim Göstergeleri ve Demografik Dağılım

Finansal erişimin ölçümü için tasarlanan anket, bu değerleri çeşitli demografik ölçütlerle gruplandırarak nüfusun alt gruplarının finansal davranışlarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Ankete eklenen demografik sorular, nüfusun cinsiyet, yaş, medeni hal, yaşanılan çevre, sosyo-ekonomik grup ve istihdam durumu gibi geniş bir yelpazede ayrıntılı olarak değerlendirilmesine imkan tanımaktadır.

Tablo 11 Finansal Erişim Endeksi ve Cinsiyet

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Finansal Erişim Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
Erkek	760	42,5	50	0	100
Kadın	766	34,0	40	0	100

Finansal erişim endeksinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında kadınların finansal hizmetlere erişiminin erkeklere oranla düşük seviyede kaldığı görülmüştür. 2015 verileri göz önüne alındığında (erkek: 39,7, kadın: 27,7) geçen yıldan günümüze kadınlar ve erkekler arasındaki finansal erişim seviyesindeki farkın kapandığı gözlemlenmektedir.

Tablo 12 Finansal Erişim Endeksi ve Medeni Hal

Medeni Hal	Katılımcı Sayısı	Finansal Erişim Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
Evli	907	38,6	50	0	100
Bekar	619	37,6	40	0	100

Finansal erişim endeksinin medeni hale göre kırılımına bakıldığında evlilerin bekarlara oranla bir miktar daha yüksek finansal erişime sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 13 Finansal Erişim Endeksi ve Yaşanılan Çevre

Yaşanılan Çevre	Katılımcı Sayısı	Finansal Erişim Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
Köy, mezra veya kırsal alan (Nüfusu 3000'den az)	419	37,5	40	0	98
Küçük kasaba (Nüfusu 3000 ila 15000 arası)	44	32,6	39	0	70
Kasaba (Nüfusu 15 000 ila 100 000 arası)	150	35,0	48	0	100
Şehir (Nüfusu 100 000 ila 1 000 000 arası)	146	42,6	50	0	95
Büyük şehir (Nüfusu 1 000 000 dan daha fazla)	767	38,7	45	0	100

Yaşanılan çevrenin nüfusu ile bireylerin finansal erişim seviyeleri arasında net bir ilişki gözlenmemekle beraber, finansal erişim açısından büyük şehir ve kırsal alan arasında anlamlı bir farkın oluşmamış olması umut verici bir bulgu olarak yorumlanabilir.

Tablo 14 Finansal Erişim Endeksi ve Yaş

Yaş Aralığı	Katılımcı Sayısı	Finansal Erişim Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
18-24	256	32,1	40	0	95
25-34	365	41,5	50	0	100
35-44	308	42,4	50	0	100
45-54	251	37,9	50	0	100
55-64	179	37,1	40	0	95
65+	167	34,4	40	0	100

Finansal okuryazarlık endeksine benzer şekilde, finansal erişim endeksi ile yaş arasında da ters-U benzeri bir bağlantı olduğu gözlemlenmekte ve bu ilişkide 25-44 yaş grubunun diğer gruplara oranla daha yüksek finansal erişim değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Çoğunluğu öğrenci olan 18-24 yaş grubu ve 65 yaş üstünün göreceli olarak düşük değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 15 Finansal Erişim Endeksi ve Sosyo-Ekonomik Durum

Sosyo-Ekonomik Grup	Katılımcı Sayısı	Finansal Erişim Endeks Değerleri			
		Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
A grubu	51	49,5	50	0	95
B grubu	121	45,8	50	0	95
C1 grubu	310	42,5	50	0	100
C2 grubu	431	35,3	40	0	100
DE grubu	613	35,7	40	0	100

Finansal erişim değerlerinin sosyo-ekonomik gruplara göre dağılımına bakıldığında ise çok şaşırtıcı olmayan bir trendle karşılaşılmaktadır. A grubunda 49'larda olan ortalama endeks değerleri, DE grubuna gelindiğinde 35 seviyesine düşmüştür. 2015 yılında yapılan anket ile benzer bulgulara ulaşılmış olsa da, alt ve üst sosyo-ekonomik gruplar arasındaki finansal erişim seviyesindeki farkın geçen seneden günümüze belirgin ölçüde kapandığı görülmektedir (2015 verilerine göre A grubu: 48,8 ve DE grubu: 27,3). Bir diğer dikkat çekici nokta ise A ve B grubunda bulunan kişilerde dahi finansal erişime hiç sahip olmayan kimselerin bulunuyor olmasıdır.

Tablo 16 Finansal Erişim Endeksi ve Meslek

Meslek	Finansal Erişim Endeks Değerleri	
	Katılımcı Sayısı	Ortalama
HERHANGİ BİR İŞTE ÇALIŞMAYANLAR		
Emekli-çalışıyor	23	55,2
Emekli-çalışmıyor	149	46,7
İşsiz - şu an çalışmıyor - ek gelir yok, yardım alıyor	51	33,7
İşsiz - şu an çalışmıyor - düzenli ek gelir var	20	40,1
Ev kadını - ek gelir yok, yardım alıyor	209	23,2
Ev kadını - düzenli ek gelir var	159	33,8
Öğrenci (gelir getirici bir işi olmayan)	194	32,3
MAAŞ YA DA ÜCRET KARŞILIĞI ÇALIŞANLAR		
İşçi/hizmetli - parça başı işi olan (düzensiz zaman zaman çalışan)	75	35,3
İşçi/hizmetli - düzenli işi olan (özel bir sebep olmadıkça aynı işi yapan)	326	41,1
Ustabaşı/kalfa - kendine bağlı işçi çalışan	24	48,4
Yönetici olmayan memur / teknik eleman / uzman vs	87	52,1
Yönetici (1-5 çalışanı olan)	13	50,5
Yönetici (6-10 çalışanı olan)	3	40,3
Yönetici (11-20 çalışanı olan)	6	47,7
Yönetici (20'den fazla çalışanı olan)	5	44,2
Ordu mensubu (uzman er, astsubay, subay)	4	57,5

Ücretli Nitelikli uzman (avukat,doktor,mimar,mühendis, akademisyen vs)	10	47,3
KENDİ HESABINA ÇALIŞANLAR		
Çiftçi (kendi başına/ailesiyle çalışan)	56	40,1
Seyyar - Kendi isi (free lance dâhil), dükkânda hizmet vermiyor	11	35,3
Tek başına çalışan, dükkân sahibi, esnaf (taksi şoförü dâhil)	59	45,1
İşyeri sahibi- 1-5 çalışanlı (Tic, Tarım, İmalat, Hizmet)	29	48,2
İşyeri sahibi- 6-10 çalışanlı (Tic, Tarım, İmalat, Hizmet)	2	49,0
İşyeri sahibi -11-20 çalışanlı (Tic, Tarım, İmalat, Hizmet)	5	51,0
İşyeri sahibi - 20'den fazla çalışanlı (Tic, Tarım, İmalat, Hizmet)	2	50,0
Serbest nitelikli uzman (avukat, mühendis, mali müşavir, doktor, eczacı vs.)	4	42,0

Son olarak finansal erişim değerlerinin meslek gruplarına göre dağılımı incelenmiştir. Öncelikli olarak, emeklilerin ortalamasının (38,2) fark edilir seviye üzerinde bir finansal erişim skoruna sahip oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmayanlar grubunda öğrenciler, ev hanımları ve işsizler düşük finansal erişim skorları sebebiyle sistemin en dışında kalan gruplar olmuştur. Ücret karşılığı çalışan grup içinde, tahmin edilebileceği üzere beyaz yakalı grup mavi yakalı gruba göre daha yüksek erişim değerlerine sahiptir. Kendi hesabına çalışanlar çoğunlukla yüksek finansal erişim değerlerine sahip olmakla beraber çiftçilerin ve seyyar çalışanların bu grubun ortalamasının altında kaldığı gözlemlenmiştir. Diğer taraftan, çalışan emekliler, yönetici olmayan memur/teknik eleman/uzmanlar, işyeri sahipleri, ve yöneticilerin bütün katılımcılar içinde en yüksek erişim değer ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür.